

pag. 119. atque in ea quidem visitur adhuc Agnus Iesum Christum repraesentans tab. 37. pag. 122. Paschalem I. in aede S. Praxedis et Caeciliae sub eadem Agni effigie Christum indicasse compertissimum fit ex Imaginibus, quas aere expressas idem Ciampinus tab. 62. p. 160. evulgavit.

III. Iesum Christum insuper Symbolica etiam Piscis Imagine suisse indicatum, minime dubito. Id vero aper-tissime indicat Optatus Milevitanus Libro contra Parmenianum verbis istis: *Hic est piscis, qui in Baptismate per invocationem fontalibus undis inseritur, ut quae aqua fuerat, a pisce etiam piscina vocetur. Cuius piscis nomen secundum appellationem graecam in uno nomine per singulas literas turba Sanctorum nominum continet, ρχθδς, quod est Latine: Jesus Christus Dei filius Salvator.* Nec praetermittendus hic est Paulinus Epistola 53., qui *Piscis* item nomine Iesum Christum appellans, haec habet: *Quos quinque panibus, inquit, et duobus piscibus, panis ipse verus, et aqua viva, piscis Christus explevit.* Praeterea Christi Jesu nomen variis item formis, ac notis pia antiquorum Christianorum manu excultum est, sed Graecis duabus illis praecipue Α et Ω, prima videlicet, ac postrema graecis ipsius alphabeti litteris exaratum conspicitur. Quapropter sacrosanctum Jesu Christi nomen, quod graecis istis duabus notis exprimitur, Crucis quoque mysterio, honoris gratia Christiani obsignabant. S. Hieronymus libro secundo in Jovinianum n. 18. col. 267. tom. 2. edit. Veronae. Docet, inquit, Apostolus scribens ad Ephesios, *Deum praeposuisse in adimpletione temporum recapitulare omnia, et ad principium retrahere in Christum Iesum, quae sunt super coelos, et super terram.* Unde et ipse Salvator in Apocalypsi Joannis: *Ego sum, inquit, Alpha et Omega, initium et finis. Aeternitatem Verbi in iis verbis designatam delegunt alii. Sicut enim Alpha litterarum nulla precedit, ita et Filium Dei nulli secundum constat esse.*

CAPUT IV.

De cultu ac veneratione Sanctae Crucis.

I. Sancti Patres, Ecclesiae Magistri (1) et Doctores, iis nominibus et epitethis passim afficiunt et cohonestant Crucem, ut facile appareat, eam a nobis religiose honoram esse, si a priscis illis Patribus non deflectere, sed potius vestigia nostra, in illorum vestigiis ponere velimus: fieri enim non potest, ut Crux, quam tantis laudibus cumularunt, tolque praeconiis extulerunt, eorumdem iudicio non sit res summo honore dignissima. S. Hieronymus in Epistola CVIII. ad Eustochium Part. II. tom. 1. pag. 697. iter describens Paullae eius matris iam defunctae, quo peragratis sacris Judeae locis, atque Aegypto Alexandriam usque, in Bethleem consedit, de cultu ab eadem prestito vivificae Crucis, per quam Salvator hominum nos redemit, sic loquitur: *Cuncta loca tanto ardore ac studio circuivit, ut nisi ad reliqua festinaret, a primis non posset abduci. Prostrataque ante Crucem, quasi pendente Dominum cerneret, adorabat. Sanctus Joannes Chrysostomus de Cruce et Latrone: Crux, inquit, prius condemnationis et supplicii nomen erat; et nunc res est venerabilis ac desiderabilis. Crux antea dedecoris et poenae, argumentum erat; nunc gloriae et honoris occasio. Quodque Crux sit gloria, audi Christum dicentem: Pater clarifica me gloria, quam habui apud te ante mundi constitutionem; gloriam Crucem nominans. Crux caput nostrae salutis. Crux infinitorum bonorum argumentum. Propter hanc nos qui prius inglorii et reieoti eramus, nunc in filiorum ordinem recepti sumus.... Haec ab errore nos liberavit. Haec ad veritatem adduxit. Haec reconciliationem Dei cum hominibus instituit. Haec nos ex profundo malitiae creptos, in ipsum virtutis fastigium eduxit.... Vides quomodo Crux sit nobis festum, quod propter Crucem nos festum celebrare iu-*

(1) Borgia, De Cruce Vaticana. Caput VII.

bet? In Cruce enim oblatus est: ubi vero Sacrificium, ibi et peccatorum remissio: ubi reconciliatio Domini, ibi festum et gaudium. Sanctus Leo Sermonе VIII. De Passione Domini capite quarto: Cum ergo, inquit, Dominus lignum portaret Crucis quod in sceptrum sibi converteret potestatis, erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, sed manifestabatur fidelibus grande Mysterium: quia gloriosissimus diaboli Victor, et inimicarum virtutum potentissimus debellator, pulchra specie, triumphi sui portabat trophyaeum, et invictae patientiae humeris signum salutis adorandum regnis omnibus inferebat. Rusticus Diaconus in Dialogo contra Acephalos: Clavos, inquit, quibus confixus est Christus et lignum venerabilis Crucis, omnis per totum mundum Ecclesia absque ulla contradictione adorat.... Et adoramus omnes Crucem, et per ipsam illum cuius est Crux.

II. Lignum insuper Crucis non vile, non contumeliosum esse creditit Ecclesia Catholica saeculo illo, quo et Nicaenum celebratum est Concilium. Exinde profanis usibus interdicta, et ab reorum suppliciis exempta (ut illorum temporum auctores referunt, Eusebius, ac caeteri post eum) inter sacras, et religiosas res est habita. Adhaec si Patres coluerunt et colenda esse docuerunt instrumenta, quibus Martyres suppicio affecti: quanto magis censeri debent coluisse et colendam docuisse Crucem, et instrumenta Dominicæ Passionis? Praeterea ligni Crucis adorationi Hierosolymis statim ab eius inventione dicatus fuit dies Parasceves, feria nempe VI. Hebdomadae, quam Graeci magnam, nos maiorem dicimus, ea nimirum, qua fidelibus Ecclesia a primis usque temporibus Crucis mysterium contemplandum proposuit. Sanctus Gregorius Turonensis, testis nobis est, etiam aetate sua Hierosolymis et feria quarta, et feria sexta Crucis ostensionem peractam fuisse. In libro de Gloria Martyrum Libro 1. cap. 5. Crux Dominica, inquit, quae ab Helena Augusta reperta est Hierosolymis, ita quarta, et sexta feria adoratur. Pluribus aliis quidem diebus iteratam huiusmodi caeremoniam, postquam imperante Heraclio, Hierosolymis potior vitalis ligni pars CPolim translata est

in templum S. Sophiae, Beda nobis fidem facit Capite XX, de Locis Sanctis Tom. III. opp. pag. 370. qui feria VI. et Sabbato Sancto etiam celebratam asserit. In Ecclesia Constantinopolitana hic ritus perduravit usque ad tempora S. Germani I., ad initia nempe Saeculi VIII. Haec solemnitas, uti observant eruditii, in desuetudinem abiit post Germanum I. ante Constantini Porphyrogenitae tempora. Invecta vero iam erat in Graecorum sacras caeremonias extra magnam hebdomadam alia Crucis adoratio, in tertia nempe Dominica Quadragesimæ, cuius solemnies ritus fuse describuntur in Triodio. De hac adoratione mentio etiam habetur apud Sophronium in oratione ad adorationem venerandæ ac vivificæ Crucis, Tom. XII. Biblioth. Patrum pag. 213. Factum itaque est, ut hic ritus ab Orientali Ecclesia in Occidentalem etiam manarit, in qua ostensio ligni vivificæ Crucis, ubi adeset, vel Crucis Imaginis in Paraceseve fieri copta est, uti patet ex Sacramentario Gelasiano, et Antiphonario Gregoriano, quibus concinit Ordo Romanus, quem ad tempora Gregorii Magni Pontificis revocat Cl. Mabillonius in Commentario in Ordinem Romanum pag. VIII. tom. II. Musei Italici.

III. Neque vero solam Jesu Christi Domini nostri veram Crucem, sed quamlibet Crucis effigiem adorandam semper censuit Ecclesia. S. Joannes Chrysostomus in Oratione, Quod Christus sit Deus, honoratam aetate sua Crucem ubique fuisse docet, eiusque figuram ad ornatum, ad remedium, et praesidium fuisse a fidelibus circumlatam: Nam Reges positis diadematis Crucem suscipiunt, mortis eius symbolum. In purpuris Crux, in precibus Crux, in armis Crux, et in mensa sacra Crux, et in toto orbe Crux, et super solem fulget Crux. S. Asterius Amasenus Episcopus in oratione de S. Euphemia, adorationem Crucis lege Christianis indictam docet: Virgo, inquit, veneranda in pullis vestibus sola sedet, manibus in coelum extensis, Deum in malis adiutorem invocans. Huic porro precenti supra caput apparet signum, quod ex praescripto Legis Christiani adorant et inscribunt sibi. Quantum autem

obsequii a cunctis quinto ipso saeculo Crux obtineret, discimus his Theodoreti verbis sub finem sermonis sexti contra Graecos: *Graeci, et Romani, inquit, et Barbari crucifixum profientes Deum, Crucisque signum venerantes.* Pluribus de Christi Jesu Cruce agit Sedulius *Carminum Libro quinto sub titulo de salutiferae Crucis quadripartita positione*: mihi satis sit duos hos eligere versus:

*Neve quis ignoret speciem Crucis esse colendam,
Quae dominum portavit ovans ratione potenti.*

Verum ne quis suspicetur expressis ipsis monumentis a tribus prioribus Ecclesiae saeculis deductis nos destitu, proferre illud placet, quod ex *Martyrum Actis* constat. Itaque in *Actis SS. Theodoti, et septem Virginum apud Ruinart n. 17. pag. 302.* haec occurunt: *Rursus ergo perterfacti, Crucis signum suae quisque impressit fronti, et mox apparuit eis Crux illustris, quae videbatur ex parte Orientali radium ignitum emittere: ad quam apparitionem mixtus gaudio timor fuit, et genibus flexis adoraverunt versus locum, unde Crux apparuerat.* Profecto hic flexio genuum versus locum, unde Crux apparuerat, describitur, quam quidem genuum flexionem veram adorationem fuisse minime dubito. Vide in hanc rem *Gretserum, de Cruce; Borgia, de Cruce Vaticana; et Diatribam de Inventione, et cultu verae Crucis D. N. J. C. adversus Henricum Kippingum, aliasque editam a Cl. Philippo Venuti ad calcem Dissertationis sane eruditissimae de Cruce Cortonensi.*

CAPUT V.

De signo Crucis quod manuum agitatione in fronte, ac reliquo corpore efformamus.

I. Perspicua adeo ac manifesta sunt monumenta, quibus ostenditur ab Apostolis ipsis eam, de qua agimus, consuetudinem derivari, ut id minus probaces inter Protestantes candide fateantur. *Tertullianus de Corona cap. 3. Ad omnem progressum, inquit, atque promotum, ad omnem aditum, et exitum, ad vestitum, ad calciatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quaecumque nos conversatio exercet, frontem Crucis signaculo exercemus.* Audiendus S. Athanasius *Lib. De Incarnatione Verbi: Signo Crucis, inquit, magica omnia compescuntur.* Audiendus Sanctus Basilius in *Libro De Spiritu Sancto, capite vigesimo septimo, consuetudinem hanc qua fideles signaculo Crucis muniuntur, sola sine Scriptura ulla, traditione constare asserens.* Quam consuetudinem pariter commendant S. Joannes Chrysostomus, *Homilia X. in Apostolos, et Homilia XII. in Epistolam primam ad Corinthios;* S. Ambrosius, *Libro de initiandis;* et ante illum Sanctus Cyrilus Hierosolymitanus, *Catechesi quarta, et decima tertia.* Praeclara sunt quae de Crucis signo habet variis in locis Sanctus Augustinus, scilicet *Concione secunda in Psalmum trigesimum sextum: Crux, inquit, iam de poena generis humani sublata est.... Honorata est et finita. Finita est in poena, manet in gloria.* A locis suppliciorum fecit transitum ad frontes Imperatorum. Qui tantum honorem dedit poenis suis, quid servat fidelibus suis? Et Tractatu quinquagesimo tertio in Joannem: *Ad hoc enim et ipse Dominus Crucem suam, ubi cum dementia superbae impietatis irrisit, in eorum qui in illum crederent, frontibus fixit, ubi est quodammodo sedes verecundiae: ut de nomine eius fides non erubescat, et magis Dei gloriam, quam hominum diligat.*

II. Haec eadem veritas constat ex *Actis SS. Marty-*

rum. In Actis S. Bonifacii haec leguntur apud Ruinart *Acta Martyrum* num. 11. pag. 253. *Sanctus Christi Martyr, facto signo Crucis, missus est in ollam..... Sanctus vero Christi Martyr, facto signo Crucis, rogavit spiculatores etc.* In Actis S. Euplii apud Ruinart n. 2. pag. 361. haec reperi: *Euplius libera manu signans sibi frontem. Quantam spem in Crucis signo ponerent Theodotus, illiusque socii, palam ostenderunt. Crucis signum (legitur apud Ruinart in Actis SS. Theodoti etc. n. 17 pag. 502.) suae quisque impressil fronti. Praesidium vero ab eodem signo se desumpturum speravit idem Sanctissimus Martyr Theodotus, cum Corpus suum signo Crucis muniens, in stadium processit animo imperterritio. Aliud exemplum habemus in Gordio Martyre, de quo haec testatur Basilius *Oratione in S. Gordium* tom. 2. pag. 148. *editio Patrum S. Mauri: Haec cum dixisset, Crucisque signo se circumscriptisset, volat ad ictum, nihil immutato colore, nihil alterata faciei alacritate.**

III. Referemus autem deinceps vires, quas adversus Daemones salutare hoc Signum exercet. Magnus Athanasius in Libro de *Incarnatione Verbi Dei* tom. 1. pag. 74. eo argumento utitur ad Jesu Christi divinitatem, et potentiam contra gentiles asseverandam. *Nam solo Crucis signo utens homo, fraudes illius (daemonis) repellit.* Sed quanti etiam hoc signum saceret Antonius Magnus, ille in Aegypto Abbas, vel ex his eiusdem S. Abbatis verbis coniici potest: *Signum Crucis uti legitur in vita S. Antonii ab Athanasio scripta Evagrio interprete cap. 9. et fides ad Dominum, inexpugnabilis murus est.* Cyrillus Hierosolymitanus tum saepe alibi, tum apertissime num. 14. *Catechesis 4.* et frequentiam inculcat, et utilitatem huiusce signi commendat, haec elocutus: *Ne ergo inquit, in Catechesi XIII. Christi Crucem erubescamus, sed etiamsi alter abscondit, tu palam in fronte obsigna, ut daemones regium signum intuentes, procul fugiant tremebundi: fac vero hoc signum, dum manducas, et bibis, sedes, recubas, exurgis, loqueris, ambulas; verbo dicam, in omni negotio.* De Hilarione eximio illo Abbe, quem Daemones mirum in modum

reformidabant, haec scriptis S. Hieronymus prodidit in vita S. Hilarionis n. 6. *Intellexit Daemonum ludibria, et provulatus genibus, Christi Crucem signavit in fronte: talique ornatus casside, et lorica fidei circumdatus, iacens fortius praelabatur.* Idem porro Hieronymus usitatissimum fuisse Christianis manu Crucem in fronte designare, his verbis ait in *Commentario ad Caput IX. Ezechielis v. 4. Extrema Tau littera Crucis habet similitudinem, quae in Christianorum frontibus pingitur, et frequenti manus inscriptione signatur.* Multa complectitur de hoc signo Damascenus Lib. 4. de *Fide, cap. 11.* in editione P. Le Quien Ordinis Praedicatorum. *Haec nobis, inquit, signi loco in fronte data est, haud secus ac circumcisio Israeli.* Per hanc nos fideles ab infidelibus distinguimur, atque agnoscimur. *Haec clypeus, armatura, atque tropaeum est adversus Diabolum.* *Haec signaculum est, ne nos exterminator Angelus tangat, ut Scriptura loquitur.* *Haec iacentium erectio est, stantium fulcimentum, infirmorum baculus, ovium virga, resipiscentium adminiculum, proficientium perfectio, animae et corporis salus, malorum omnium depulsio, bonorum omnium causa, peccati extinctio, resurrectionis planta, vitae aeternae lignum.*

IV. Tria considerari possunt in signo Crucis, quod manu designare in fronte ac reliquo corpore soliti sumus. Crux ipsa; modus, quo ille efformatur; verba, quae comitari signum illud solent. Atque haec quidem omnia mysteriis minime vacare, ex Sanctis Patribus didicimus. Ut a Cruce ipsa exordiar, in Crucis signo praestantiam, ac qualitatem divinae Charitatis Augustinus edocet Libro secundo de *Doctrina Christiana* cap. 62. *Signum Crucis manu in fronte, ac reliquo corpore factum, nostrae Fidei professionem quandam esse, indubitata res est.* Praeter affectum miserationis, pietatisque erga Jesum Christum, spem salutis obtinendae in nobis acuit, atque adeo ad Christi Crucis affixi imitationem signum istud nos accedit, et veluti extimulat: suscitat enim in nobis cogitationem Salvatoris nostri in carne passi, ideoque, quam nos eo consignamus, id assequimur, ad quod hor-

tatur Petrus cum ait: I. Petr. cap. 4. v. 1. *Christo in carne passo, et vos eadem cogitatione armamini.* Eamdem ob causam auditores suos hortatus est S. Joannes Chrysostomus, ut, si quando contumelia aliqua, aut dicto iniurioso afficerentur, statim pectus suum Cruce signarent. Vituperando inquit, *Homilia 88. in Matthaeum quis te persequitur? Crucis signo statim pectus signato; recordare omnium quae tunc gesta sunt (in passione Christi), et confessim omnia extinguuntur.*

CAPUT VI.

De forma et titulo s. Crucis, de Clavis, de Corona spinea,
Lancea, et Sindone.

I. Ut salutiferae Crucis forma cognoscatur, prius sciendum est ex Gretsero Lib. I. de *Cruce* capite primo et Lipsio pariter Libro primo de *Cruce* capite 6. 7. 8. 9. Crucem aliam esse simplicem, unico constantem ligno, cui sontes, vel clavis infigebantur, vel funibus alligabantur: aliam compositam, quae ex dupli ligno obliquato construebatur. Rursus Crux composita dividitur in *de- cussatam, commissam, et immissam.* Crux decussata est, in qua duo ligna directa et aequabilia inter se obliquantur in similitudinem Graecae Litterae et Latinae X. qualis fuisse dicitur Crux, in quam S. Andreas Apostolus necatus est. Crucem commissam illam hic vocamus, cum ligno erecto alterum brevius supra, et in ipso vertice transversim committitur, cuius schema repraesentat Latinorum littera T. Immissam demum, dum erecto ligno transversum alterum secundo iniungitur, et hanc † formam exhibet. Quibus positis habendum est pro certo, Jesum Christum Immissae affixum esse. Id patet ex S. Justino, in Dialogo cum Tryphone §. 91. pag. 188.; S. Irenaeus, Libro secundo adversus *Haereses* capite 42.; Damascenus, Libro quarto de *Fide Orthodoxa* capite duodecimo; Sedulius, Libro tertio atque ut alios omittam a Gretsero Libro primo de *Cruce* capite tertio recensitos,

idem docent S. Augustinus in Psalmum 103. Sermone primo §. 14. Erat latitudo, inquit, in qua porrectae sunt manus: longitudo a terra surgens, qua erat corpus infixum: altitudo ab illo devexo ligno sursum quod eminet: profundum ubi fixa erat Crux.

II. De suppedaneo et sedili controversia est, quae peritissimorum virorum torquet ingenia. Serry *Exercitatione* 53. num. 6. affirmat Crucem suppedaneo et sedili fuisse instructam. Cardinalis Gottus *De Veritate Religionis Christianae* tom. 4. part. 2. cap. 27. §. ait, se non ita fiderenter affirmare posse, in Cruce Domini fuisse suppedaneum et sedile. Eamdem ingreditur viam Sandinus *Historia sacrae Familiae capite decimoquinto.* At P. Calmetus in cap. 27. Matthaei v. 32. favere videtur opinio- ni de suppedaneo, tum quod plures Jesu Christi Crucifixi cum suppedaneo depictae Imagines reperiuntur, tum quod hominis cadaver, etsi paullulum temporis solis manibus sustineri posse credit sine suppedaneo, non tam ad multum tempus, quin discisis manibus, ipso sui pondere decidat. Eadem sentit P. Gravesonius Ordinis Praedicatorum, *de Mysteriis et annis Christi Domini Dissert. 20. quaest. 2. pag. 455.* Gretserus Libro primo de *Cruce* capite vigesimo quarto gravibus assentitur aucto-ribus, qui statuunt fuisse in Jesu Christi Cruce suppedaneum. Thomas Bartolinus in *Tractatu de Latere Christi aperto* Lipsiae edito anno 1685. suppedaneo favere vide- tur. Franciscus Fevardentius, in *Notis ad S. Irenaei ope- ra* Lib. 2. cap. 42. veteres multas Jesu Christi Imagines se vidisse testatur ita Crucis affixi, ut pedes suppedaneo inniterentur. Idem etiam in veteribus nummis observavit Franciscus Nangius, quem ob id ipsum laudat Scaliger, et Vossius. Idem videre est apud Lipsium in *Notis ad Librum secundum* capit. 10. et apud Franciscum Cornelium Curtium *Tractatu de Clavis Dominicis* pag. 125. et seqq.

III. Nunc gradum faciamus ad Titulum Crucis Domini- niae. Evangelistae enim scribunt Crucis titulum imposi- tum fuisse quem Divus Matthaeus appellat *titulus caussam,*